mealcilikte taklitin son örneği

(mustafa sağ'ın yazdığı kur'an mealinin orijinalliği üzerine)

İSMAİL ÇALIŞKAN

Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

I- Neden *Evrensel Çağrı Kur'an Meâli*

Türkçe Kur'an meallerinde sayısal bakımdan son elli yılda yaşanan artışın yanında ideal bir meal tartışması gündemden hiç düşmemiştir. Tartışmanın önemli maddelerinden biri de yeni çıkan meallerin öncekilerden bir şekilde etkilendiği hatta onların bir kopyası olduğu yönündedir. Böylesi iddiaları haklı çıkaracak somut kanıtlardan biri de sayın Mustafa Sağ'ın *Evrensel Çağrı Kur'an Meâli* (Kişisel yayın, I. basım, İstanbul Nisan 2006) adıyla yayınladığı eserdir. Bu yazı eserin genel bir eleştirisi değil, sadece bir başka mealle olan bağlantısı çerçevesinde orijinalliği üzerine olup ilmî amacın dışında bir gaye gütmemektedir.

Evrensel Çağrı Kur'an Meâli'nin yayınından ilk haberdar olduğumda doğrusu çok da ilgimi çekmemişti. Çünkü son birkaç yıl içinde yayınlanan meallerden biri diye düşündüm. Ancak sayın Özdemir İnce, bir yazısında (*Hürriyet*, 26 Aralık 2007) bu mealden alıntı yaparak biraz da iddialı cümleler serdedince bir anda bu kitap ve yazarı üzerine tartışma yoğunlaştı. Ama beni asıl bu yazıya sevk eden ise İnce'nin yazısı üzerine sayın Hayrettin Karaman'ın yazdığı bir makale (*Yeni Şafak*, 3 Ocak 2008) oldu. Oradaki önemli bir ayrıntıyı aynen alıyorum:

"Birinci yazım üzerine ABD'de yaşayan Edip Yüksel'den bir mail aldım. Sayın Yüksel bu mektubunda uzun uzadıya dert yanarak, sayın İnce'nin yazısında sözü edilen mealin kendisine (E.Yüksel'e) ait olduğunu, M. Sağ'ın haksız olarak bu meali kendisine mal ettiğini anlatıyor. Bu alma, çalma meselesini incelemek bizim işimiz değil, ama böyle bir iddianın bulunduğunu da yazmam gerekirdi, yazdım."

Bu konuda sayın Sağ bir açıklama veya itiraz yapmamıştır. Sanırım meselenin önemi anlaşılmıştır. Çünkü söz konusu olan Kur'an çevirisiydi bir. Bu meale dayanarak çok önemli bir konuda (örtünme) ciddi iddialar vardı iki. En önemlisi de geçmişte bazı yönlerden ciddi eleştiriler yöneltilen bir mealin yeni bir versiyonu ile karşı karşıya olduğumuz bizzat öncekinin müellifi tarafından iddia ediliyordu üç. Bizi ilgilendiren konu bu son iddiadır ve biz bu iddianın doğruluğunu inceleme konusu yapacağız.

Kitabının başında Marmara Ü. İlahiyat Fakültesi (önceden Yüksek İslam Enstitüsü) mezunu olduğunu, eğitim alanında çalıştığını ve emekli olduktan sonra ilmî faaliyetlere devam ettiğini söyleyen yazar, meali yazmasının nedenlerini girişte açıklamıştır. Son zamanlarda Kur'an'ın insanımıza doğru dürüst anlatılmadığından, önceki alimlerin mezhebi ve kişisel etkisinin meallerden eksik olmadığından, adeta günümüz insanına 'ihanet edildiği'nden bahsedilmektedir. Elimizdeki mealin Sunuş'unda da bu tepkisel yaklaşımın egemen olduğu ve yazarın bu saiklerle işe başladığı anlaşılıyor. Böylesi iddiaları sergileyenlerden gerçekten Kur'an'ın nüzul dönemindeki orijinal diline ve kavramsal yapısına sadık kalarak özgün meal ve tefsir yapmaları beklenir. Ancak bunun o kadar kolay olmadığı gibi gerçekleştirilmediği de malumdur.

II- Mustafa Sağ'ın Meali ile Edip Yüksel'in Mealinin Benzerlikleri

Evrensel Çağrı Kur'an Meâli birkaç açıdan Edip Yüksel'in *Mesaj Kur'an Çevirisi* (Ozan Yayıncılık, İstanbul, Kasım 2000) isimli eserinin benzeri, bazen de aynen tekrarı mahiyetindedir. Her iki eserde de mealler verilmiş, gerekli görülen yerlerde açıklamalar yapılmış, notlandırmada ve ayetler arası atıflarda aynı sistem uygulanmıştır. Sure isimlerinin Türkçe karşılıkları ile surelerin konulara göre ayrılarak başlıklar konulması da büyük oranda aynı olmuştur. Bizim taklit olarak adlandırdığımız bu durumu kanıtlarıyla birlikte önce meal sonra da açıklamalar üzerinde anlatmaya çalışacağız.

Her iki eserde de mealler verilmiş, gerekli görülen yerlerde açıklamalar yapılmış, notlandırmada ve ayetler arası atıflarda aynı sistem uygulanmıştır. Sure isimlerinin Türkçe karşılıkları ile surelerin konulara göre ayrılarak başlıklar konulması da büyük oranda aynı olmuştur. Bizim taklit olarak adlandırdığımız bu durumu kanıtlarıyla birlikte önce meal sonra da açıklamalar üzerinde anlatmaya çalışacağız.

A. Aynen Tekrarlar

Kur'an belli bir metinsel biçime sahip olduğundan meallerin birbirine benzemesi mümkündür. Bu durum yukarıda isimleri geçen mealler için de geçerlidir. Ancak Yüksel'in mealinde hem metni tam yansıtmayan hem de çoğunluğun kabul ettiği anlama aykırı yerler çoktur. Dikkat çeken nokta, Sağ'ın da yer yer bu tür mealleri aynen tekrar etmiş olmasıdır. Bunlardan bir kaçı aşağıdadır:

Edip Yüksel	Mustafa Sağ
- Daha iyisini veya benzerini getirmedikçe bir mucize veya sistemi yürürlükten kaldırmaz veya unutturmayız. Allah'ın herşeye gücü yettiğini bilmez misin? (Bakara 106)	- Biz daha iyisini veya benzerini getirmedikçe bir mucize veya sistemi yürürlükten kaldırmaz veya unutturmayız. Allah'ın her şeye gücü yettiğini bilmez misin?
- İnananlar! Öldürmede size eşitlik farz kılındı... Sizin için bu eşitlikte hayat kurtarma vardır, ey akıl sahipleri, böylece korunursunuz. (Bakara 178,79)	- Ey inananlar! Öldürmede size eşitlik farz kılındı... Ey akıl sahipleri! Sizin için bu eşitlikte hayat kurtarma vardır, Böylece suç işlemekten kaçınırsınız.
- ... Güç yetirenler bir yoksulu doyurarak adakta bulunsunlar. Kim gönül isteğiyle (daha fazla yoksulu doyurmak için) iyilik yaparsa kendisi için daha iyidir; ancak oruç tutmanız sizin için en iyisidir, bir bilseniz! (Bakara 184)	- ...Yada varlıklı olanlar, tutamadıkları günler için bir yoksulu doyurmaya adakta bulunsunlar. Fakat kim gönül isteğiyle, daha fazla yoksulu doyurmak için iyilik yaparsa, kendisi için daha iyidir; ancak oruç tutmanız sizin için en iyisidir, bir bilseniz!

Edip Yüksel	Mustafa Sağ
- Erkek hırsızın ve kadın hırsızın ellerini, yaptıklarına karşılık kesin. Bu Allah'ın öngördüğü bir caydırma yöntemidir. Allah Güçlüdür, Bilgedir. (Mâide 38)	- Erkek hırsızın ve kadın hırsızın ellerini, yaptıklarına karşılık kesin. Bu Allah'ın öngördüğü bir caydırma yöntemidir. Allah Güçlüdür, Bilgedir.
- Kuşkusuz zikri (mesajı) biz, evet biz indirdik ve onu koruyacak da elbette yine biziz. (Hicr 9)	- Kuşkusuz zikri/Kur'an'ı biz, evet biz indirdik ve onu koruyacak da elbette yine biziz.
- Allah'ın kutsal kıldığı canı haksız yere öldürmeyin... (İsrâ 33)	- Allah'ın kutsal kıldığı canı haksız yere öldürmeyin...
- Dediler ki, "Ey İki Nesle Sahip Olan (Zül Karneyn)... (Kehf 94)	- Dediler ki, "Ey Zül Karneyn/İki nesle sahip olan...
- ...Sabah namazından önce, öğle vaktinde dinlenmek için elbisenizi çıkardığınız zaman ve Akşam namazından sonra... Bunlar, sizin özel üç vaktinizdir... (Nûr 58)	- ...Sabah namazından önce, öğle vaktinde dinlenmek için elbisenizi çıkardığınız zaman ve Akşam namazından sonra... Bunlar, sizin özel üç vaktinizdir...
- Zamanı gelince, onlara topraktan mamul bir yaratık çıkaracağız;... (Neml 82)	- Zamanı gelince, onlara topraktan mamul bir yaratık çıkaracağız;...
- Allah ve melekleri peygamberi desteklemektedir. Ey inananlar siz de onu destekleyin, gereken saygı ve itaati gösterin. (Ahzâb 57)	- Allah ve melekleri peygambere yardımcı olmaktadır/ desteklemektedir. Ey inananlar siz de peygambere yardımcı olun/ destekleyin, gereksiz davranışlarla onu incitmeyin, gereken saygı ve itaati gösterin.
- "...size ne bir zarar, ne de bir yarar verme gücüne sahip değilim" (72 Cin 21. Ayrıca Enâm 148)	- "...size ne bir zarar, ne de bir yarar verme gücüne sahip değilim" (ne... ne de... kalıbı, yüklem sahibim olacaktı)

Açıkça görüldüğü gibi bu çeviriler tek bir kalemin ürünü gibidir. Bunlar Sağ'ın mealinin özgünlüğüne gölge düşüren bazı örneklerdir. Aynen çeviriler için şu ayetlerin mealini de örnek verebiliriz: Ahzâb 43 (sallâ kelimesinin 'desteklemek' anlamında kullanımı için Tevbe 99, 103); İsrâ 9; Nâziât 30.

B. Yakın Anlamlar

Evrensel Çağrı Kur'an Meali adlı eserin özgün olma niteliğini kaybetmesine neden olan somut göstergeler yukarıdakilerle sınırlı değildir. Mustafa Sağ, daha önce kaleme alınmış bir meali 'taklit' etmek suretiyle kendisinin çokça eleştirdiği 'önceki alimleri taklit etme' hatasını işlediğini gösteren yakın anlamlı çeviriler daha çoktur. Yüksel, Müzzemmil suresi 6. ayetteki 'gece kalkışı (*nâşiete'l-leyl*)' ifadesini 'gece kalkıp meditasyonda bulunmak', Sağ da 'geceleri kalkıp düşünmen' şeklinde çevirmiştir. 'Meditasyon' ve 'düşünme' benzer pasif eylemi ifade ederler. Sure ilk gelen vahiylerdendir ve Hz. Peygamber'in o dönemde düşünmekten çok Allah ile doğrudan irtibatı sağlayacak ibadet, dua, zikir gibi etkin eylemlere ihtiyacı vardır. Nitekim yazar, surenin 1-4. ve 20. ayetlerinde düşünmenin 'Kur'an çalışması' -ne demekse- olduğunu söylüyor. Sadece Yüksel'in eserinde var olduğunu daha sonra da Sağ'ın mealinde tekrarlandığını saptadığımız şu problemli çeviri örneklerini karşılaştıralım:

Edip Yüksel	Mustafa Sağ
- yeminlerinizin/anlaşmalarınızın hak sahibi oldukları (ev mâ meleket eymânukum) (Nisâ 3 ve Muminûn 6)	- anlaşmalarınızla beraber olduğunuz
- Erkekler kadınları gözetirler. Zira Allah herbirine farklı yetenekler ve özellikler vermiştir. Nitekim erkekler evin geçiminden sorumludur. Erdemli kadınlar, (Tanrı'nın yasasına) boyun eğer ve Allah'ın korumasını emrettiği (onur ve iffetlerini) tek başlarına bile olsalar korurlar. (Nisâ 34)	- Erkekler kadınları gözetirler. Çünkü Allah herbirine farklı yetenekler ve özellikler vermiştir. Nitekim ailenin geçiminden genel olarak erkekler sorumludur. Buna karşın erdemli kadınlar, tek başlarına da olsalar aile mutluluğu ve sorumluluğu bilincini taşırlar...
- Halklar için (evrensel) bir göstergedir/ekrandır. (Müddessir 29)	- İnsanlık için evrensel bir levhadır/aydınlatıcı bir ekrandır.
- Evlerinizde onurlu davranın... (Ahzâb 33)	- Evlerinizde de onurlu ve doğal olun...

Kur'an salt dinî bir kitaptır. Onun iman, ahlak, ibadet konularında konuşurken kullandığı kavramların dinî sistemde bir yeri vardır ve din bunlarla kendini veya başkasını tanımlar. Bu kavramlar vahyin kesilmesinden sonra da aynı fonksiyonu görmektedir; Müslüman toplumların hepsi bu kavramlarla iletişim kurar ve tanımlamalar yapar. 'Müşrik' denildiğinde Kur'anî söylemi bilen herkes bundan bir şey anlar, ama bu mealde olduğu gibi yerleşmemiş 'ortak koşucular' kavramından kimse bir şey anlamaz, içi boş bir tanımlamadır. Acaba o kavramı bu şekilde ifade etmek suretiyle, birçok Müslümanı ve Müslüman alimi müşrik kategorisine yerleştirdiğini[1] az da olsa gizlemek mi istemiştir. Aynı anlamsal ilişki(sizlik) *rüku etmek* ile *eğilmek* (Bakara 43) arasında da vardır. Yine Kur'an Arapçasında çokça bulunan bazı deyimlerde Yüksel'in yaptığı tahrif ikinci meal tarafından aynen alınmıştır. Örneğin *mâ meleket eymânuhum* deyimi, 'sahip oldukları' demek iken 'anlaşmalarının hak sahibi oldukları' gibi garip bir anlama dönüştürülmüştür. Kelimeler arasında lafız mana ilişkisini bozan bu tür yaklaşım ve çevirilerdeki yakın benzerlikler sayılamayacak kadar çoktur.[2]

III- Mustafa Sağ'ın Açıklamalarında Edip Yüksel'in Açıklamalarının İzleri

Kendisini 'Bilimsel Araştırma Analisti' olarak takdim eden yazarın ilmî seviyesi konusunda bir bilgimiz yoktur. Ancak ayet meallerini açıklama ve yorum maksadıyla dipnotlarda yazdıkları, bu konuda ciddi kuşkulara neden olmaktadır. Kuşku diyoruz, çünkü çok önemli açıklamalar, büyük oranda Edip Yüksel'in dipnotlarında ya aynen veya içerik olarak vardır. Şimdi bunları ele alalım. Kolaylık olması açısından sayfa göstermek yerine dipnot numaralarını yan yana vereceğiz. İlk rakam *Mesaj Kur'an Çevirisi*(E. Yüksel)'ne, ikincisi ise *Evrensel Çağrı Kur'an Meâli*(M. Sağ)'ne aittir.

Yüksel, kendi dinî düşüncesini dipnotlarda açıkça yansıtmış; Sağ da bazı yerlerde onu bilerek veya bilmeyerek aynen tekrar etmiştir. Şunun gibi normal açıklamalar çoktur: "2:244 Kur'an tüm insanları barışa çağırır (2:208). Nitekim, evrensel parola olarak seçilen 'Selam' veya 'Selamün Aleyküm' ifadeleri insanları sürekli barışa çağırır (4:94). Savaşa sadece savunma için izin verilir. Savaşın temel prensipleri için bak (60:8-9)" (63/65. Ayrıca 138/143). Ama İslam ulemasını tahkir eden şu tür ifadeler pek de masum sayılabilecek cinsten değildir:

> "Tanrı adına kurallar koyan, *kendilerini dinsel bakımdan yetkili kılan kişiler*, insanların en kötüsü olarak tanıtılır Kur'an'da. Tanrı'nın kolay *ve anlaşılır* olan dinini, yaşanmaz angarya haline dönüştürmek isteyen şeytan, tarih boyunca din adamlarını kullanarak bu amacına ulaşmıştır. Bak: 6:21, 145; 7:17, 30, 31, 37; 42:21" (165/175 italik yerler Sağ'ın mealinde fazladır).

Anlaşılacağı gibi bu yaklaşım, dinin asliyetinin bozulduğu, yani ulemanın, dini, keyfî olarak yaşanmaz hale getirdiğinin 'masum' bir izahıdır. Bu meyanda sayılabilecek cesur görüşler, Hz. Peygamberi, dini yaşayarak göstermesinden tecrit ederek sadece tebliğci konuma indiren açıklamalarda açık bir biçimde ortaya konulmaktadır. Kısaca dinin kaynağını sadece Kur'an'la sınırlayan bu 'alimler'e göre mesela 'namaz, hac, zekat ve oruç Hz. İbrahim'den bize ulaşmıştır. Düzeltme ve değişiklikler varsa Kur'an'da bildirilmiştir. Ramazan gecelerinde cinsel ilişkiye izin verilmesi bunlardan biridir. Oruç bozmanın cezası (kefâret) olarak (*Kur'an dışı kitaplarda* E.Yüksel) öngörülen 60 gün oruç tutma Kur'an'da yoktur. Bakara suresi 183. ayetinde oruçla ilgili bütün hükümler vardır. Onun dışındakiler insanların sözleridir. Kur'an oruç bozmayı oruç tutmama olarak değerlendirir ve fazla oruç tutmakla cezalandırmaz' (41/44). Herhalde sayın Sağ nasıl bir din tasavvurunu onayladığının farkındadır. Aynı yaklaşım namaz konusunda da sergilenir. Tek fark Yüksel, Bakara 238, Hûd 114, İsrâ 78, Nûr 58, Sad 32. ayetlerinin açıklamalarında (61, 288, 357, 433) ve ayrıca kitabın sonundaki ekte namazın üç vakit (sabah, akşam ve orta) olduğunu açıkça söylerken, Sağ, aynı ayetlere aynı dipnotları düşmekte (63, 294, 356, 419) fakat namazın üç vakit olduğunu açık bir dille söylemeyerek sadece ima etmektedir. Ayrıca her ikisi de namaz vakitleri için Sad suresi 32. ayete refe-

Bu meyanda sayılabilecek cesur görüşler, Hz. Peygamberi, dini yaşayarak göstermesinden tecrit ederek sadece tebliğci konuma indiren açıklamalarda açık bir biçimde ortaya konulmaktadır. Kısaca dinin kaynağını sadece Kur'an'la sınırlayan bu 'alimler'e göre mesela 'namaz, hac, zekat ve oruç Hz. İbrahim'den bize ulaşmıştır. Düzeltme ve değişiklikler varsa Kur'an'da bildirilmiştir.

rans verir, ancak Yüksel ayetin anlamını ve açıklamasını bu amaca hizmet etmek için dizayn ederken, Sağ referans verdiğinin farkına varmamış olacak ki ayetin mealini farklı vermekle kalmamış hiçbir açıklama da yapmamıştır. Onlar, gündüz namazlarının sesli kılınması gerektiğinde (362/361), abdestin dört şartı dışında hiçbir ekleme olamayacağında (154/163) da ittifak etmişlerdir. Bu ittifak, hırsızlığın cezasının ya el kesmek, ya eli çizmek veya yarmak, ya da hırsızın hırsızlıkla ilişkisini kesecek önlemler almak şeklinde olup suçun durumuna göre bunlardan birisinin seçilebileceği (157/167) hükmünde de geçerlidir.[3]

Hükümlerle ilgili rahat ve gevşek tutum *hamr* (içki, şarap) konusunda da geçerlidir. Yüksel, Bakara suresi 219. ayeti ile Mâide suresi 90. ayetteki *hamr* kelimesinin 'örtmek' anlamına geldiğini, dolayısıyla aklı örten bütün alkollü ve uyuşturucuları kapsadığını belirtmek için onu 'sarhoş ediciler' diye çevirmiş ve geleneksel yaklaşımı eleştirmiştir. Aynı fikirleri tekrar eden Sağ, iki cümle ilave ile içkinin faydalarını sadece ilaç sanayinde yararlanmakla sınırlamayıp bu faydaları her türlü önyargıdan uzaklaşarak düşünmeyi önerir. Acaba nereye varmayı istiyor? Yine iki müellifimize göre de "Ey inananlar! Sarhoş iken namaza yaklaşmayın..." (Nisâ 43) ayetinde içkinin yasaklanmasına dair bir şey yoktur, sadece Müslümanlar içinde içki içenler varsa kendine gelinceye kadar namaza durmamaları tembihlenmektedir. Ayrıca Yüksel, Müslüman alimleri kastederek "Hadis ve sünneti Kur'an'a ortak koşanlar"ın bu ayetlerin hükmünün kalktığını söylemelerinin gerçeği yansıtmadığını beyan eder. Mustafa Sağ da aynı görüşte olmasına rağmen bu kadar fütursuz konuşmaz. Nihayet önce Yüksel ve onu aynen tekrar eden Sağ da Mâide suresi 90. ayetini açıklarken diyorlar ki 'Kur'an, devletin alkollü içkileri yasaklamasını veya kullananları cezalandırmasını öngörmez, bu tür bireysel suçlara karşı güzel davranış sergilememizi ve nasihat etmemizi öğütler. Toplum düzenini ve sağlığını bozacak davranışta bulunanların cezası yargıya aittir'. (51/54, 124/132, 167/177, 331/333). Hasılı kimseye zarar vermediği sürece alkollü içeceklerde bir yasaklama yoktur. Böylece hem ibadeti hem de içkiyi bir arada yaşatan, birinin varlığını diğerine engel görmeyen seküler bir din anlayışı kolaylıkla Kur'an ayetlerinden üretilmiştir. Doğrusu dini Kur'an'dan ibaret görecek olursak daha nice uç fikirler ve hükümler çıkacaktır ve bunun duracağı yer neresi olacaktır, bilinmez.

Yine iki müellifimize göre de "Ey inananlar! Sarhoş iken namaza yaklaşmayın..." (Nisâ 43) ayetinde içkinin yasaklanmasına dair bir şey yoktur, sadece Müslümanlar içinde içki içenler varsa kendine gelinceye kadar namaza durmamaları tembihlenmektedir. Ayrıca Yüksel, Müslüman alimleri kastederek "Hadis ve sünneti Kur'an'a ortak koşanlar"ın bu ayetlerin hükmünün kalktığını söylemelerinin gerçeği yansıtmadığını beyan eder.

Her iki müellifin de Hz. Peygamber'i sadece dini tebliğ göreviyle sınırlayan anlayışa sahip olduğunu söylemiştik. İslam'ın evrensel din olduğunu vurgulayan Sağ'ın, Peygamber'in dindeki konumu ile ilgili açıklamalarda daha itidalli davrandığı ve selefinin aşırı fikirlerini yumuşattığı anlaşılmaktadır. Söz gelimi şu iki açıklamayı okuyalım:

- "İslam'ın ilk şartı olarak bilinen "Şehadet", Allah'tan başka tanrı olmadığının itiraf edilmesidir. Kuran'da otuz kez geçen "la ilahe illa Allah" ifadesi hiçbir yerde bir başka isimle birlikte geçmez. Bu şehadetle yetinmeyip Allah'ın tekliğini ilan ederken, Allah'ı tek başına yeterli görmemek ve isminin yanında herhangi bir ismi anmayı gerekli görmek şirk hastalığının bir belirtisidir. Muhammed peygamberden seneler sonra, tüm ilahi dinlerin değişmez ortak sloganı olan şehadete Muhammed peygamberin ismini ilave edenler bu davranışlarıyla Kuran'ın bir çok ilkesini çiğnemişlerdir..." (E. Yüksel, dipnot 80).

- "Tüm peygamberlerin tebliğ ettiği dinin ortak sloganı olan "Şehadet", Allah'tan başka tanrı olmadığının itiraf edilmesidir. Kur'an'da otuz kez geçen "la ilahe illa Allah" (Allah'tan başka tanrı yoktur) ifadesi hiçbir yerde bir başka isimle birlikte geçmez. Allah'ın kendi kendine tanıklık ettiği, meleklerin ve adaleti/Hak'kı ayakta tutanların da tanıklık ettiği şehadetle yetinmeyip, Allah'ı tek başına yeterli görmemek ve isminin yanında herhangi bir ismi anmayı gerekli görmek ortak koşma hastalığının bir belirtisidir." (M. Sağ, dip-

not 83. Ayrıca bkz.: 20/21, 75/78, 172/182, 191-93/206-208, 233/243, 259/270, 431/418, 487/479)

Bu yola girenler için artık namazda Allah'ı anmak yerine Hz. Muhammed'in ismini anmanın, ona salat getirmenin, onun adını anarak yüceltmenin de Kur'an ayetlerini yanlış yorumlayarak veya suistimal ederek icat edilmiş bir iş olduğunu savunmak, hadisleri ve sünneti dinde kaynak olarak kabul edenleri müşrik (ortak koşucu) ve imanlarını şirkle kirleten olarak nitelemek -çünkü hadis sadece Kur'an'dır- şefaat telkininin ortak koşuculuğa (şirk) yönelttiğini söylemek, hadis ve içtihada dayanarak dinde helal ve haramlar belirlemenin 'acı bir azapla cezalandırılacağını' iddia etmek[4] zor olmayacaktır. Tabi Sağ'ın ifadeleri daha kapalıdır. Onlara göre 'Hadis' sadece Kur'an olduğu için Hz. Peygamber'den 'geldiği iddia edilen sözlerin hepsi iftira ve uydurmadır. Artık her şeyi mübah gören Yüksel, bu sahada ismi en başta gelen Buharî'yi 'peygamberin en büyük düşmanlarından birisi' olarak takdim ederken, Sağ da Buharî'den bir rivayete yer verdikten sonra, 'Kuşkusuz bu iftiraları uyduranlar ve din yapanlar cezalarını çekecektir.' diyerek onun sert üslubunu ustaca yumuşatmaya çalışmıştır (99/107, Al-i İmrân 159. ayetin açıklaması).

Bir başka konu da meşhur 19 meselesidir. 1980'li ve 1990'lı yıllarda bir hayli sükseli ve bir o kadar da tartışmalı olan bu mesele, Yüksel'in neredeyse bütün sistemini ve mesnetsiz iddialarını üzerine kurduğu bir unsurdur. Bunu mealinde çok açık bir şekilde ifade etmiştir.[5] Sağ da onun düşüncelerini paylaşıyor olsa gerek ki Yüksel'in bu konuyla ilgili not düştüğü bütün yerlere o da not düşmüş, 19 sayısının Kur'an'ın evrensel bir kitap ve Allah kelamı oluşunun bilimsel kanıtı olduğunu söylemiş ancak öbürü gibi töhmet altında kalmamak için çoğu yerde Yüksel kadar açıkça 19 fikrini dillendirmemiştir. Hatta Zuhruf Suresi 61. ayetinde olduğu gibi bazen onun açıklamasındaki vurguyu ayetin mealine yansıtmıştır. Yüksel, ayeti, "O (İsa) saat hakkında bir bilgi kaynağı ve işarettir. Öyleyse..." şeklinde çevirmiş ve dipnotta İsa'nın doğum tarihinin 19 hesabı ile kıyametin tarihini veren bir mucize ve bilimsel kanıt olarak sunmuştur. Sağ ise dipnota gerek duymadan ayetin mealini lafzın çok ötesinde şöyle yapmıştır: "Kuşkusuz kudretimle, babasız olarak dünyaya getirdiğim İsa, dünyanın sonunu da getirebileceğimin bilimsel bir kanıtıdır. Öyleyse..." Bu arada o, okuyucuyu müellifin yani Edip Yüksel'in ismini vermeden 'Üzerinde 19 Var'adlı kitabı incelemeye yönlendirmiştir.[6] Bu mesele ile ilgili olarak 'Dr. Reşat Halife isimli Müslüman bir bilim adamı' diyerek ondan bahsederken, bu konuda ya da başka konularda Edip Yüksel ismini hiç anmaz.[7]

Hadisleri ve sünneti dinde kaynak olarak kabul edenleri müşrik (ortak koşucu) ve imanlarını şirkle kirleten olarak nitelemek -çünkü hadis sadece Kur'an'dır- şefaat telkininin ortak koşuculuğa (şirk) yönelttiğini söylemek, hadis ve içtihada dayanarak dinde helal ve haramlar belirlemenin 'acı bir azapla cezalandırılacağını' iddia etmek zor olmayacaktır.

Ayrıca Yüksel'in özellikle seçtiği ve kullanmayı pek sevdiği 'Muhammed Peygamber,[8] ortak koşucular evrenlerin Rabbi arınanlar, erdemliler (*muttakîn*)' gibi patenti ona ait kavramlar Sağ tarafından da hem meal hem dipnotlarda çokça kullanılmıştır.

Hatalı	Doğrusu
1 ...kutsal taş ve türbeler... (Maide 90)	1 ...dikili taşlar/ tapınmak için dikili taşlar/ putlar...
2 ...kimseleri evliyalar mı edindiniz? (Ra'd 16)	2 ...kimseleri dostlar mı edindiniz? (ayrıca evliyâ zaten çoğul bir kelime)
3 Bu Kur'an, uydurma bir hadis değildir (Yusuf 111).	3 Bu, uydurulacak bir söz değildir.
4 Mezhepler, İsa'nın kimliği üzerinde, kendi aralarında anlaşmazlığa düştüler. (Meryem 37. Ayrıca Nisa 157)	4 Hizipler/fırkalar aralarında anlaşmazlığa düştüler.
5 Melekleri arş'ın/ilahi yönetim merkezinin etrafını... (Zümer 75)	5 Melekleri arşın etrafını... (yönetim merkezi tabiri ilahi kelama uygun değildir)
6 ...biz çeşitli tarikatlara ayrıldık (Cin 11).	6 ...biz çeşitli yollara ayrıldık.
7 ...azaba çarptırırız (Cin 17).	7 ...O, onu azaba çarptırır.
8 ...deveyi boğazladırlar (Şems 14). (Kevser suresinde de nahr kelimesini 'kendini adamak' diye çevirmişlerdir.)	8 ...deveyi ayaklarını kesmek suretiyle yıkarak öldürdüler.

IV- Mustafa Sağ, Dücane Cündioğlu'nun Yazısını Okusaydı!

Yazımızın girişinde sayın E. Yüksel'in mealinin bazı yönlerden ağır eleştirilere maruz kalmış ve reddedilmiş olduğunu söylemiştik. Bunlar ilim ehlince bilindiğinden üzerinde durmayacağım. Kanaatimizce şayet Sağ, Cündioğlu'nun bu kitap için yazdığı eleştiri yazısını[9] okumuş olsaydı, Yüksel'den mülhem hataları tekrar etmeyecekti. Örneğin Sağ, Mesed suresinin ilk ayetinin açıklamasını Yüksel'in eserinden aynen ama daha düzgün bir Türkçe ile aktarmış *Ebû leheb*'in anlamını izah ederken *Abd ul-Uzza Ibn Ebu'l-Muttalib* ismini de aynen almıştır. Fakat bu ismin tarih ve tefsir kitaplarında bu şekilde yazılmadığının farkına varmamıştır. Yüksel için bir diyeceğimiz yok, ancak Kur'an'ı vahiy döneminde ifade ettiği şey ile anlamaya çalışan büyük bir iddianın ilmî ciddiyeti düşündürücüdür. Kısaca Yüksel, Reşad Halife'nin mealinden Abdulmuttalib ismini İngilizce yazılışı ile Türkçe'ye yanlış aktarmış Sağ da aynı hatayı tekrarlamıştır. Doğrusu *Abdu'l-Uzzâ İbn Abdulmuttalib* olacaktı. Bu örneğe tekrarlanan şu yanlışları da ilave etmemiz gerekir:

Sonuç Yerine

Bu meali okuyunca, Edip Yüksel'in daha önce yayınladığı ve bir hayli tepkilere neden olan mealinin rehabilite edilmiş yeni sürümü ile karşı karşıya olduğumuz kanaatine ulaştık. Çünkü onun temel fikir ve iddialarının aynen veya biraz daha yumuşatılarak muhafaza edildiği görülmektedir. Hurufiliğin çağdaş versiyonu olan 19 sayısı üzerine kurgulanan bir yapının bilimsel açıdan dinî bir düşünce inşası sayılması zor gözükmektedir. Mustafa Sağ'ın bunu bilinçli olarak yapmış olma ihtimali yüksektir. O zaman da sayın Sağ'ın İslam adına konuşması zaten var olan problemlerin çoğalmasına sebep olacaktır. Burada genişçe izah etmeye gerek görmediğimiz birçok nedenle zaten malûl olan bir fikrin yeni imiş gibi takdimi, bir takım tartışmalar dışında hiçbir yaraya derman olmayacaktır.

Genel olarak bilimsel çalışmalar için intihal, taklit gibi iddialar zaman zaman ileri sürülmektedir. Bu olgu, dinî çalışmalarda ve özelde Kur'an ve tefsir araştırmalarında da gözlenmektedir. Öyle anlaşılıyor ki bu sahada büyük bir etik sorunu vardır. İster bilinçli ister bilinçsiz yapılsın bu sorunun devam ediyor olması üzüntü vericidir. Hele hele böyle bir olgunun Kur'an üzerinden cereyan etmiş olması daha da düşündürücüdür. Kur'an geçmişte çeşitli düşünce fraksiyonlarının ve kliklerinin nesnesi haline getirilmeye çalışılmıştır. Onun fikirlerin yayılmasına nesne kılınmasının dayanılmaz çekiciliği günümüzde bütün şiddeti ile devam etmektedir.

dipnotlar

1 Mustafa Sağ, *Evrensel Çağrı Kur'an Meali*, 234 (287. dipnot).

2 Başka yakın anlamlar için bkz.: 2 Bakara 19, 178, 255; 5 Mâide 3, 109; 7 Arâf 26; 21 Enbiyâ 73; 24 Nûr 2, 3; 33 Ahzâb 67; 59 Haşr 22-24; 85 Burûc 4-7; 99 Zilzâl 7, 8; 101 Kâria 1-3.

3 İfadeleri hemen hemen aynı olan başka bazı dipnot örnekleri şunlardır: 21/22, 25/26, 27/29, 82/86, 140/145, 162/173, 190/205, 300/304, 317 ve 641/320 ve 643, 318/321, 331/333, 421/408, 558/544, 672/696, 673/697, 680/705.

4 Dipnot: 81/84, 83/87, 85/89, 159/170, 206/220, 233/243, 247/257, 258/268, -/287, 284/290, -/309 ve 318, 348/348, 358/357, 423/410, 438/422, 467/455, 496/484, 565/549, 578/561, -/631.

5 Dipnot: 3, 8, 80, 95, 321, 367, 561, 611, 644.

6 Dipnot: 4, 6, 77, 81, 102, 364, 546, 600, 655.

7 Kısmen aynı veya içerik açısından birbirine benzeyen bazı dipnot örnekleri: 2/3, 10/9, 18/18, 23/24, 26/27-28, 39/42, 74/77, 102/116, 103/117, 120/128, 129/135, 130/136, 135/140, 158/169, 170-171/179-180, 177/189, 186/201, 212/225, 226/236, 332/334, 336/337, 342/344, 376/371, 377/372, 396/387, 398/389, 401/391, 402/392, 426/413, 485/477, 565/549, 633/633, 667/687, 671/695, 682/707.

8 Mustafa Sağ, *Evrensel Çağrı Kur'an Meali*, sayfa: 23, 25, 93, 132, 225, 245, 259, 290, 293, 294, 318, 328, 338, 349, 405, 421, 439, 460, 473, 519, 549, 578, 580, 598, 623. Bu arada Sağ'ın ayetlerdeki hitaplarda en çok "Ey Peygamber" ve "Ey Muhammed" hitaplarını kullandığını belirtelim.

9 Dücane Cündioğlu, "Ultra-Modern Mesaj'ın Eleştirisi", *Kur'an Çevirilerinin Dünyası*, Kaknüs yay., İst. 2005, 239-264 (Bu yazı ilk olarak *Yeni Şafak Gazetesi*'nde aynı adla 22-31 Aralık 2000 - 2-5 Ocak 2001 tarihlerinde yayınlanmıştır.) Başka bir eleştiri için bkz.: İshak Yazıcı, "Edip Yüksel ve Muhammed Esed'in Meallerine Eleştirel Bir İnceleme", *Kur'an Mealleri Sempozyumu -İzmir 24-26 Nisan 2003- (Tebliğleri)*, DİB. yay., Ank. 2007, I, 319-48.